

Yhdenvertaisuuslain velvoitteet – mikä puhututtaa ammatillisessa koulutuksessa?

Reilu reitti ammattiin tai jatko-opintoihin -tilaisuus 29.4.2026

Mervi Majoinen, asiantuntija

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallasta (1/2)

- Yhdenvertaisuuslakia (YVL) **sovelletaan kaikessa yksityisessä ja julkisessa toiminnassa** pois lukien yksityis- ja perhe-elämän piiriin kuuluva toiminta sekä uskonnonharjoitus
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu on **itsenäinen ja riippumaton viranomainen**, joka valvoo YVL:n noudattamista kaikilla elämänaalueilla
- Lisäksi valtuutetulla on ulkomaalaisten oikeuksien edistämiseen ja seurantaan, maastapoistamisen valvontaan sekä ihmisoikeusraportointiin liittyviä tehtäviä

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallasta (2/2)

- Yhdenvertaisuuden edistäjä
 - antaa yleisiä suosituksia syrjinnän estämiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi
 - antaa neuvontaa
 - edistää tiedotusta ja koulutusta
 - tekee selvityksiä
- Laillisuusvalvoja
 - antaa perusteltuja kannanottoja yksittäistapauksessa (ei oikeudellisesti sitovia)
 - avustaa syrjinnän uhreja myös oikeuskäsittelyissä
 - antaa lausuntoja tuomioistuimille
 - ryhtyy toimenpiteisiin sovinnon aikaansaamiseksi

§

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

YVL 8 §

Syrjinnän muodot (YVL 8 §)

- Välitön ja välillinen syrjintä
- **Kohtuullisen mukautuksen epääminen** (koskee vammaisia henkilöitä)
- Häirintä (henkilön tai ihmisryhmän ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen, johon liittyy syrjintäperuste ja halventava, nöyryyttävä tai uhkaava ilmapiiri)
 - Oppilaitoksilla velvollisuus poistaa opiskelijoihin ja työntekijöihin kohdistuvaa häirintää
- Ohje tai käsky syrjiä

Esimerkki: kielitestit opintoihin hakeuduttaessa

- YVV sai yhteydenoton henkilöltä, jonka äidinkieli oli väestörekisterissä muu kuin suomi. Hän kuitenkin katsoi itse hallitsevansa suomen kielen hyvin asuttuaan Suomessa useita kymmeniä vuosia, opiskeltuaan ja tehtyään töitä.
- Koulutukseen hakeuduttaessa hänet oli kutsuttu kielitestiin, ”koska äidinkieli oli muu kuin suomi”
- Koulutuksen järjestäjältä saadun selvityksen mukaan hakijoilla on useita mahdollisuuksia osoittaa kielitaitonsa, eikä päätöstä tehdä pelkän äidinkielen perusteella
- Hakijan aiempi koulutus tai työkokemus ei vastannut nyt kyseessä olevan koulutuksen vaativia kielitaitovaatimuksia, joten hänet oli kutsuttu testiin
- → Kyse ei arviomme mukaan ollut syrjinnästä. Sen sijaan pelkästään äidinkielimerkintään perustuva ohjaus testiin olisi voinut olla ongelmallinen.

Vammaisuus ja kohtuulliset mukautukset

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Vammaisuuden laaja määritelmä

- Vammaisuuden laaja määritelmä tulee YK:n vammaisyleissopimuksen (CRPD) 1 artiklasta
- ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen
 - **pitkäaikainen**
 - **ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma**
 - joka **vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa**
 - voi **estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.**”
- Määritelmä on siis kontekstisidonnainen
- ja sallii käsityksen muuttumisen ympäröivän yhteiskunnan mukana

- Velvollisuus tehdä mukautuksia on **viranomaisella, koulutuksen järjestäjällä, työnantajalla ja tavaroiden tai palvelujen tarjoajalla.**
- Mukautukset ovat **yksittäistä henkilöä** koskevia **konkreettisissa tilanteissa tehtäviä asianmukaisia ja tarpeellisia toimenpiteitä**
 - Vrt. esteettömyys, saavutettavuus, joka koskee ihmisjoukkoa
- Ensisijaisesti arvioidaan **vammaisen henkilön tarvetta** ja toissijaisesti muun muassa mukautusvelvollisen toimijan kokoa, taloudellista asemaa, toiminnan luonnetta jne.
- Mukautusvelvollisella toimijalla on viime kädessä oikeus päättää mukautustavasta
 - Harkintaa rajaa kuitenkin se, että mukautuksen vastattava vammaisen henkilön tarpeeseen

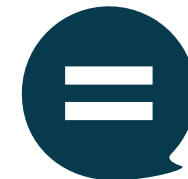
- Oikeus mukautuksiin on olemassa siitä hetkestä lähtien, kun vammainen henkilö niitä tarvitsee
- → Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tunnistaa aktiivisesti tilanteita, joissa voi olla tarve mukautuksille, vaikka vammainen henkilö ei osaisi mukautusta pyytää
- Mukautusvelvollinen toimija **voi pyytää asiantuntijalausuntoa mukautustarpeesta, jos se on perusteltua** mukautustarpeen arvioimiseksi
 - Ei kategorista vaatimusta esim. lääkärinlausunnolle

Kohtuulliset mukautukset koulutuksessa

- Koulutuksessa mukautuksia tehdään yleisimmin turvaamaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia **oppia** ja **osoittaa oppimaansa**.
- Myös osaamistavoitteet voivat olla mukautusten kohteena
 - Esimerkkinä ryhmätyötaidot
- SORA-aloilla on tiettyjä terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä erityisiä edellytyksiä, mutta myöskään SORA-säännöksiä ei saa soveltaa syrjivästi
- **Mukautuksia arvioitaessa on huomioitava tulevan työnantajan mukautusvelvollisuus!**

Yhdenvertaisuuden edistäminen ja yhdenvertaisuussuunnittelu (YVL 6 §)

- Koulutuksen järjestäjillä on velvollisuus aktiivisesti edistää yhdenvertaisuutta
- Edistämisvelvollisen toimijan tulee
 - 1) **arvioida** yhdenvertaisuuden toteutumista eri syrjäntäperusteet huomioiden ja
 - 2) **edistää** yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan.
- Edistämisvelvollisuuden tarkoituksena on turvata kaikkien henkilöiden tosiasialliset mahdollisuudet käyttää palveluita, saada koulutusta jne.
- Velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitteluun on osa edistämisvelvoitetta
- Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnittelun ydinosia ovat kattava **nykytilan arviointi**, arvioinnin perusteella valitut **tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet** sekä toimeenpanon **seuranta**.
 - **Nykytilan arviointi on kaiken perusta!**

Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää, että syrjintään perustuvaa eriarvoisuutta pyritään aktiivisesti poistamaan

- Ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet yhteiskunnassa ovat erilaisia. Kaikkien samanlainen kohtelu ei aina riitä takaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista (muodollinen yhdenvertaisuus).
- Yhdenvertaisuus edellyttää, että kaikille toteutuu tarpeisiinsa nähden riittävät ja mahdollisimman hyvät palvelut (tosiasiallinen yhdenvertaisuus).
- Palvelujärjestelmät eivät saa asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan (rakenteellinen syrjintä).
- Velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia vammaisille henkilöille on olennainen osa yhdenvertaisuuden toteutumista.

Linkkejä

- [Tilaa tästä yhdenvertaisuusvaltuutetun uutiskirje.](#)
- [Täältä löydät julkaisujamme](#), muun muassa:
 - [Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026](#) (PDF)
 - [Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2024](#) (pdf).
- [Täältä löydät YVV:n julkaisuja ja tiedotteita](#), muun muassa:
 - [Mielenterveyden haasteista johtuva eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää](#) (15.4.2026)
 - [Syrjinnän kieltä ei ole mielipidekysymys](#) (29.7.2025)

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN

Kiitos!

mervi.majoinen@oikeus.fi

yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi

Instagram / Facebook / LinkedIn @yhdenvertaisuusvaltuutettu

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN